

Julia Tidigs

För finlandssvenska unga läsare, på deras språk

Värderingen av litterär flerspråkighet i recensioner av finlandssvenska ungdomsromaner under tidigt 2000-tal

For Finland-Swedish Young Readers, in Their Language: The Evaluation of Literary Multilingualism in Reviews of Finland-Swedish Young Adult Novels from the Early 2000s

*Abstract: The article is a study of the evaluation of literary multilingualism in reviews of Finland-Swedish YA novels from the early 2000s. It investigates the evaluation of multilingualism in the literary field and, furthermore, contributes to the field of research into children's literature reviews. The material consists of reviews of Annika Luther's *Ivoria* (2005) and *Brev till världens ände* (Letters to the end of the world, 2008), as well as of Marianne Backlén's *Kopparorm* (Copper snake, 2008), in Finland-Swedish newspapers and periodicals. The novels all feature literary multilingualism, for example instances of Finnish, specific Finland-Swedish linguistic traits, and/or multilingual slang, and these features are discussed in the majority of the reviews. With a theoretical background in literary multilingualism studies, children's literature research, and studies of literary reviews, and by using textual analysis, the article shows that classic questions regarding literary multilingualism, authenticity, and comprehensibility, as well as different readerships, feature heavily in the material. There are also new elements to the discussion regarding the temporal durability of literary multilingualism and the age gap between author and readers. The reviewers' evaluation of literary multilingualism is mixed; however, literary multilingualism is recognized as a valuable and multifaceted literary device in Finland-Swedish YA literature of the early 2000s.*

Keywords: literary multilingualism, Finland-Swedish children's literature, literary criticism, reviews, Marianne Backlén, Annika Luther

©2024 Julia Tidigs. This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons CC BY 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), permitting all use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. Any included images may be published under different terms. Please see image captions for copyright details. Citation: *Barnboken – tidskrift för barnlitteraturforskning/Barnboken: Journal of Children's Literature Research*, Vol. 47, 2024 <http://dx.doi.org/10.14811/clr.v47.921>

Den finlandssvenska litteraturens språk har varit föremål för debatt från 1800-talet ända till i dag. Oftast är det inslag av finska eller finlandssvenska särdrag, så kallade *finlandismer*, som har stått i centrum, liksom frågan om finlandssvensk litteratur som samhällsskildrande. Hur kan man skildra Finland, och särskilt Helsingfors, på svenska – när livet där i verkligheten till så stor del försiggår på finska?¹

Diskussionen har även förts i anslutning till finlandssvensk barn- och ungdomslitteratur. Våren 1979 gick Merete Mazzarella, då barnlitteraturrecensent, ut i Finlands största svenskspråkiga tidning *Hufvudstadsbladet* med en debattartikel där hon påtalar "Barnlitteraturens osynliga finlandssvenskar":

Ett litet finlandssvenskt barn avbryter förtrytsamt högläsningen vid läggdags och säger: "Varför står det 'bajsar' när det ju heter 'kackar'?" Svaret kan naturligtvis vara att högläsningens boken är rikssvensk men säkert är det inte för också om vi har en i många avseenden alldeles utomordentlig finlandssvensk barnlitteratur så har vi inte en barnlitteratur som återger de finlandssvenska barnens språk – eller deras verklighet. (Mazzarella)

Mazzarella efterlyser "en barn- och ungdomslitteratur som skulle bidra till att synliggöra finlandssvenskarna och därmed bekräfta deras identitet", något som skulle ske genom skildring av finlandssvenska miljöer med ett lokalt präglat språk. En orsak till problemet är enligt Mazzarella att många av de främsta finlandssvenska barnlitteraturförfattarna under denna tid ger ut sina böcker i original på förlag i Sverige, som vill tillgodose en sverigesvensk läsekrets, också språkligt. En bakomliggande orsak, menar Mazzarella, är de finlandssvenska förlagens ovilja att satsa på barn- och ungdomslitteratur. Några år senare påtalar Marita Rajalin att det råder "en nästan total avsaknad av realistiska ungdomsböcker" i finlandssvensk litteratur ("Den finlandssvenska" 139), något som har sitt samband med att hela ungdomslitteraturen länge var i det närmaste obefintlig, med ett par titlar per årtionde (135). Såsom Mia Österlund med kollegor har betonat, vore det viktigt att undersöka den tidigare bristen på finlandssvenska ungdomsböcker "där flerspråkig verklighet står i blickfånget", i relation till förlagspolitiska faktorer och språkvårdsargument (68).

Först framåt millennieskiftet infriades förväntningarna på en språkligt sett mer "finlandssvensk" barnlitteratur, och detta framför allt i ungdomslitteraturen. I en översikt av finlandssvensk ungdomslitteratur från sent 1900-tal och tidigt 2000-tal lyfter Maria Nikolajeva

fram "en ny generation finlandssvenska barnboksförfattare som uttryckligen har definierat sig själva som finlandssvenska, framför allt genom miljön och språket" (334). Hon framhåller Yvonne Hoffman (f. 1941) som en föregångare vars verk redan på 1980-talet präglas av "den tydliga finlandssvenska koloriten: miljön, vardagsdetaljerna, språket" (Nikolajeva 334), och som Hoffmans efterföljare nämns Marianne Backlén (f. 1952), Annika Luther (f. 1958), Henrika Andersson (f. 1965) och Maria Turtschaninoff (f. 1977). Dessa står för så gott som alla finlandssvenska ungdomsromaner under tidigt 2000-tal, vilket berättar om det finlandssvenska barnlitterära fältets storlek, eller snarare litenhet. Ändå innebär redan denna handfull namn en betydande förstärkning av finlandssvensk ungdomslitteratur.

Önskemål om en även språkligt sett finlandssvensk barn- och ungdomslitteratur fanns således redan i slutet av 1970-talet. Samtidigt har frågan om finlandssvenskt litteraturspråk länge varit mycket laddad, vilket är kopplat till krocken mellan flerspråkig verklighet och enspråkig litterär norm. För över ett sekel sedan fastslogs en puristisk norm för finlandssvenskt litterärt språk av språkvetaren Hugo Bergroth, vars *Finlandssvenska. Handledning till undvikande av provinsialismer i tal och skrift* (1917) blev mycket inflytelserik. Bergroth hävdade bestämt att den skönlitterära "författaren måste lära sig att skriva högsvenska" (20, kursiv. i original), det vill säga en svenska fri från finlandismer och finskt inflytande. Sedan dess har konjunkturen skiftat, men såväl litteraturutgivning som litteraturhistorieskrivning och litteraturkritik präglas av en medvetenhet om detta bergrothska arv (Zilliacus; Tandefelt, "Författaren"; af Hällström-Reijonen). I recensioner av vuxenlitteratur har tyngdpunkten legat på frågor om den litterära språkvariationens autenticitet och dess funktion som verktyg för lokalfärg och språklig realism (Tidigs, "Litteraturens", "Litterär"). En relaterad och framträdande fråga är hur flerspråkigheten har ansetts få konsekvenser för olika läsekretsar genom att försvåra textens begriplighet för vissa läsare. Inom vuxenlitteratur har flerspråkighet kritiserats men också försvarats utgående från såväl pragmatiska som identitetspolitiska argument (af Hällström-Reijonen 88–89).

Mot denna bakgrund undersöker jag här värderingen av litterär flerspråkighet i mottagandet av finlandssvensk ungdomslitteratur under 2000-talets första decennium. Hur begreppsiggörs och värderas litterär flerspråkighet i 2000-talets finlandssvenska barnlitteraturkritik?

Med litterär flerspråkighet avses här närvaron av flera språk, men även finlandismer, det vill säga "ord eller uttryck som bara

eller huvudsakligen används i svenskan i Finland eller som i Finland används i en annan betydelse än i Sverige" (af Hällström-Reijonen 78) och andra regionala eller lokala drag, till exempel flerspråkig slang, i en text. Inget fast kriterium finns för hur stor närvaro av flera språk som krävs för att en text ska betraktas som flerspråkig. Likaså är gränsen mellan utom- och inomspråklig variation ofta svår eller omöjlig att dra, och vilar i sig på en enspråksnormativ förståelse av språk såsom naturliga helheter som flerspråkighetsforskningen har velat problematisera, varför även förekomst av dialektal eller annan variation brukar inbegripas i litterär flerspråkighet.²

Genom att analysera ungdomslitteraturrecensioner vill jag bidra till kunskapen om värderingen av flerspråkighet inom den finlandssvenska litterära offentligheten. Som Ralf Kauranen med kollegor betonar är flerspråkighet ett mångfacetterat fenomen som berör litteratur på flera, sammantvinnade nivåer:

Literary multilingualism needs to be seen in terms of the manifold relations which bring it into existence. As a set of practices and processes, literary multilingualism is related to social phenomena on various levels: in relation to the institutional level of a nationally defined (and canonized) literature, in relation to a (dominant) language community, in relation to an author's oeuvre, in relation to various readerships and in relation to the textual level. (Kauranen et al. 13)

Flerspråkighet berör inte bara enskilda texter och författarskap utan även den litterära offentligheten, där flerspråkighet förstås och värderas utifrån föränderliga språkliga och litterära paradig (se Kauranen et al. 4–5). Det enspråkighetsparadigm som har präglat västerländsk kultur och litteratur de senaste seklen strukturerar inte bara individer och subjektiviteter, utan även discipliner och institutioner (Yildiz 2). Studiet av recensioner är ett sätt att nå ökad kunskap om de normer och ideologier som präglar värderingen av litterär flerspråkighet i den litterära institutionen. Med föreliggande studie vill jag således inte bara belysa mottagandet av några specifika böcker, utan undersöka de normer kring litterär flerspråkighet som präglar det tidiga 2000-talets finlandssvenska litterära offentlighet.³

Undersökningens tidsperiod, 2000-talets första decennium, är en tröskelperiod; här träder en samtidsrealistisk finlandssvensk barn- och ungdomsroman fram på en med finlandssvenska mått mätt bredare front, samtidigt som vi befinner oss före 2010-talets boom av mellanålders- och ungdomsromaner. Flerspråkighet är regel snarare än undantag i nutida finlandssvensk barn- och ungdomslitteratur, särskilt för de högre ålderskategorierna (se Nikolajeva;

Bäckström). Genom närläsning av recensioner av tre finlandssvenska ungdomsromaner undersöker jag vilken värdering av litterär flerspråkighet som präglar litteraturkritiken, och kontextualiserar denna värdering i relation till den långvariga och omfattande diskussionen om finlandssvenskt litterärt språk, som tidigare enbart har studerats utgående från vuxenlitteratur. I förlängningen strävar föreliggande studie till att bredda bilden av finlandssvensk litteraturkritik, där barnlitteraturen hittills varit åsidosatt. Vad har värderingen av flerspråkighet i ungdomslitteratur gemensamt med den i vuxenlitteratur, och vilka nya värden framträder i ungdomslitteraturkritikens syn på flerspråkighet?

En central utgångspunkt är att litteraturkritiken är en av de arenor där litterärt värde görs av olika aktörer, genom värdeskapande handlingar som i litteraturkritikens fall är verbala (Forslid et al. 10–11; se även Herrnstein Smith). Som Torbjörn Forslid med kollegor betonar görs den enskilda värderande handling som en recension utgör alltid "i förhandling med mer övergripande värdediskurser, eller [...] värdeeregimer, som sätter ramarna för de värderande handlingarna" (13). Dessa litterära värdeeregimer står i sin tur i förbindelse med bredare samhälleliga värderingar. I litteraturkritiken blir normer synliga. Analysen av värdering gäller således inte enbart huruvida värderingen är positiv eller negativ, utan särskilt *vilka slags värden* litteraturen, och specifikt den litterära flerspråkigheten, förbinds med. I sin studie av det sverigesvenska litterära fältet 2013 lyfter Forslid med kollegor (74–82) fram stil- och formvärden, kunskapsvärden, emotionella värden, sociala värden och ekonomiska värden. Dessa värdekategorier rymmer många värdeaspekter, som står i tät beröring med, men också kan motsäga, varandra (79). I varje värdeförhandling aktiveras de på olika vis och ges skiftande betydelse (306). I analysen av recensionerna är det av intresse hur värdeförhandlingen kring litterär flerspråkighet tar sig uttryck, och vilka slags värden flerspråkigheten relateras till.

Den professionella litteraturkritiken är bara en av många arenor där värdering av litterära verk försiggår (Herrnstein Smith; Forslid et al. 10–12; Svedjedal 158, 165–168); att analysera litteraturkritik ger naturligtvis inte hela bilden av litterär flerspråkighet inom den litterära offentligheten. Samtidigt utgör recensionen "ett av det litterära verkets första möten med offentligheten" (Samuelsson 9), och recensioner är explicita värdeomdömen som det är möjligt att studera. Den tryckta recensionen utgör ett material som kan berätta om hur litterär flerspråkighet värderas av de professionella läsare som kritikerna utgör (Svedjedal 158, 171; Tidigs, "Litteraturens").

Material och metod

För studien har jag gått igenom recensioner i Finlands nationalbiblioteks digitala tidningssamling, där den samlade finländska dagspressen samt ett stort antal tidskrifter återfinns i digitaliserad och sökbar form.⁴ Under tidigt 2000-tal bestod dagstidningsfältet på svenska i Finland av *Borgåbladet*, *Hufvudstadsbladet*, *Nya Åland*, *Syd-Österbotten*, *Vasabladet*, *Västra Nyland*, *Åbo Underrättelser*, *Ålandstidningen* och *Östra Nyland*, samt *Jakobstads Tidning* och *Österbottningen* som 2008 slogs samman till *Österbottens Tidning*. Barnlitteraturkritiken skrevs av en blandning av anställda litteratur- och kulturjournalister, allmänjournalister och frilansskribenter. *Hufvudstadsbladet* hade den mest omfattande litteraturbevakningen, med regelbunden barnlitteraturbevakning utförd av såväl anställda kultur- och litteraturredaktörer som av frilansskribenter med barnlitteraturexpertis. *Åbo Underrättelser* hade en anställd litteraturredaktör och flera tidningar hade anställda kulturredaktörer med särskild tyngdpunkt på litteraturbevakning. Bland vissa tidningar märks en särskild bevakning av författare med anknytning till orten. Utöver dagstidningskritiken finns veckojournaler och kulturtidskrifter med litteraturbevakning, såsom *Arbetsbladet*, *Kyrkpressen* och den vänsterinriktade kulturtidskriften *Ny Tid*, som utkom på veckobasis.

Jag har gått igenom recensioner av de sju samtidsrealistiska finlandssvenska ungdomsromaner som utgavs 2000–2010, av Marianne Backlén (*Kopparorm*, 2008), Annika Luther (*Skogen som Gud glömde*, 2002; *Ivoria*, 2005; *Brev till världens ände*, 2008), Henrika Andersson (*Emma Gloria och de Levande Varslarna*, 2006; *Emma Gloria och den röda Längtansboken*, 2008) och Maria Turtschaninoff (*Underfors*, 2010).⁵ Genomgången visade att diskussionen av flerspråkighet var klart mest omfattande för tre av verken: Backléns *Kopparorm* samt Luthers *Ivoria* och *Brev till världens ände*, vilka därför valdes ut för närmare analys.⁶ I recensionerna av *Underfors* togs flerspråkighet inte alls upp. I recensioner av Luthers *Skogen som Gud glömde* och Anderssons båda romaner nämndes flerspråkighet eller slang sporadiskt (Lassén-Seger, "Kantarellstuvning"; Bäcksbacka, "Gaia"; Arrila; Rönngård, "Bortom"; Lindberg).

Det är viktigt att inte enbart ta stickprov ur recensionsmaterialet utan att studera det recensionsmaterial ett verk ger upphov till i sin helhet, för att kunna urskilja gemensamheter och motstridigheter i värderingen (Svedjedal 170). *Ivoria* och *Brev till världens ände* har 7 recensioner vardera i tidningssamlingen, medan *Kopparorm* har gett

upphov till 6 recensioner. Antalet recensioner kan betraktas som gott sett till det finlandssvenska litterära kritikfältets litenhet – inte all finlandssvensk litteratur, för barn eller vuxna, får lika många recensioner. Jag studerar mottagandet genom att närläsa recensionerna av varje bok för sig, detta för att kunna analysera teman och tendenser som återkommer just för verket i fråga. Upplägget gör det även möjligt att urskilja vad som är huvudspår i ett verks mottagande men ett sidospår i ett annat, samt hur en fråga kan belysas från olika perspektiv i mottagandet av olika verk. Ordningen är kronologisk.

Njutbar lokalfärg och valet av läsekrets – *Ivor*

Annika Luthers *Ivor* skildrar Alphonse, tonårskille och mattegeni från Elfenbenskusten, som kommit via Malmö till Helsingfors där han blir ensam kvar när hans familj utvisas. Språkligt präglas romanen av finlandismer och slang samt små finska inslag. Fyra av de sju recensionerna tar upp språklig variation i romanen, och deras värdering av flerspråkigheten skiljer sig åt. I *Hufvudstadsbladet* hyllar Mia Österlund:

den njutbara lokalfärg som är den finlandssvenska ungdomsromans stora tillgång. Både Helsingforsskildringen och stämningen på Karis tågstation en novemberdag är träffsäkert fångade. Finska fraser strös in för att antyda den tvåspråkiga miljön, något som ytterligare stärker den lokala förankringen. Här och där kilar Luther in repliker som sitter som gjutna, exempelvis det troskyldiga "Tycker du int om choko?" som klingar ur en ivrig småpojksmun. (Österlund, "Lektioner")

Flerspråkigheten diskuteras som ett lokalfärgsförstärkande grepp, något Österlund dessutom framhåller som ett genrekännemärke. Förankring och lokalfärg är här en styrka, och flerspråkighet ett litterärt medel för att uppnå dessa effekter. I *Jakobstads Tidning* är Henrik Othman mer tveksam: han medger att finska inslag "skänker lokalfärg och realism, men jag är inte alldeles säker på att det är nödvändigt för helheten". Othman utvecklar inte kritiken. I *Ny Tid* ställer sig Susanne Ahlroth positiv till inslagen av slang och finska men funderar: "Man undrar förstas vilken behållningen är för läsare på andra håll i Svenskfinland, för att inte tala om Sverige. Men Luther har valt sin läsekrets." Här träder en social värdeaspekt fram då bandet mellan författare och läsekrets uppmärksammas. I *Åbo Underrättelser* kallar Erika Rönngård *Ivor* "mycket helsingforsbetonad", men fortsätter:

Samtidigt är den lokala förankringen en av bokens starka sidor, detta att den inte försöker vara strömlinjeformad eller anpassad till det rikssvenska, utan vågar beskriva vardagen i Svenskfinland just nu. Något ämne till tidlös klassiker är den inte, men det kan det också vara värt. (Rönngård, "Livskraftig")

Den skilda värderingen till trots sammanbinds flerspråkigheten i samtliga dessa recensioner med stil- och formvärden i termer av lokalfärg eller lokal förankring. I och med den realism och igenkänning som lokalfärgen anses väcka, kopplas stil- och formvärden till kunskaps- och emotionella värden (jfr Forslid et al. 81). Recensionerna präglas av flera sammanlänkade frågeställningar som tidigare forskning har visat är klassiska för diskussionen av finlandssvenskt litterärt språk sedan 1880-talet och framåt: spänningen mellan autenticitet och begriplighet, mellan det helsingforsiska och det finlandssvenska i stort, och kopplingen mellan flerspråkighet och val av läsekrets (Tidigs, "Litteraturens", "Litterär").

På liknande vis har den litterära språkvariationens koppling till lokalfärg och språklig realism framhållits av litteraturkritiker åtminstone sedan sent 1800-tal (Tidigs, *Att skriva* 135, 154). Denna koppling är också framträdande i Mazzarellas upprop för en barnlitteratur som synliggör finlandssvenska barns verklighet. När flerspråkighetens lokala förankring har framhållits i mottagandet av vuxenlitteratur har den överlag, av både försvarare och belackare, ställts i ett motsatsförhållande till begriplighet: genom att välja ett mer specifikt språkbruk, förankrat i den skildrade miljön, har författaren ansetts välja och begränsa sin publik eftersom en del av läsarna inte kommer att förstå allt eller känna sig uteslutna (se Tidigs, "Litteraturens"; Tandefelt, "Författaren", "Språkval"). Den litterära flerspråkighetens emotionella värde har således ansetts skifta väsentligt i fråga om olika läsargrupper, och aktualiserat frågor om vilka läsargrupper som (bör) prioriteras.

I fråga om *Ivoria* är det för alla recensenter som kommenterar flerspråkigheten tydligt att den är lokal, distinkt helsingforsisk. Den läses således inte som något allmänt finlandssvenskt drag i texten. Enligt recensenterna kostar lokalfärgen i fråga om läsekrets, men det kan det vara värt som motståndshandling mot (en förväntad) språklig anpassning till Sverige. En viktig kontext för denna diskussion är "det sverigesvenska förlagsargumentet", en argumentation som präglat debatten om Finlands svenska litteratur sedan sent 1800-tal och som syftar på:

[...] en argumentering för att finlandssvensk skönlitteratur måste vara skriven på korrekt svenska utan finlandssvenska särdrag för att inte försäljningen ska försvåras i Sverige. Synvinkeln kan variera i någon mån; det kan till exempel gälla förläggarnas (påstådda) ovilja att ge ut finlandssvenska böcker, men det kan också handla om sverigesvenska läsares (påstådda) irritation över finlandssvenska särdrag i språket. (af Hällström-Reijonen 88–89)

Det sverigesvenska förlagsargumentet syns även i Mazzarellas artikel: flera framträdande finlandssvenska barnlitteraturförfattare gav ut sina verk i Sverige, och den förläggare på Bonniers som Mazzarella intervjuade "medgav att de finlandssvenska manuskripten 'tvättas' och att man 'med författarnas tillstånd tar bort vad vi betraktar som finlandismer och för svenska barn främmande ord och uttryck'", samtidigt som "expressiva uttryck" fick stå kvar.

Recensionerna av *Ivoria* är i linje med den förståelse av litterär flerspråkighet som framträtt i studier av finlandssvensk vuxenlitteraturkritik från en närliggande tidsperiod, 1990-talet (Tidigs, "Litteraturens"). Flerspråkighet värderas i termer av autenticitet kontra begriplighet, och litteraturen anses vara till för en krets av läsare som är kompetenta, och känner igen sig, i dess språkbruk. Dessa föreställningar har problematiserats av litterär flerspråkighetsforskning (se t.ex. Tidigs och Huss; Tidigs och Bodin). Men recensenternas syn på *Ivoria* skiljer sig från synen på vuxenlitteraturen: i det senare fallet menade framträdande röster att den "autenticitet" som ett mer lokalt färgat språkbruk kan bidra till måste offras till förmån för allmän begriplighet, för att inte skapa splittring inom Svenskfinland och för att inte förlora svenska läsare. I fråga om *Ivoria* anses "autenticiteten" och den igenkänning den skapar för de unga läsarna trumfa jakten på en bredare publik. En ytterligare ny aspekt är implikationen att flerspråkighet inte bara begränsar läsekretsens bredd geografiskt utan även över tid: den blir ingen "tidlös klassiker" enligt Rönngård. Denna temporala aspekt återkommer jag till i samband med Backléns *Kopparorm*.

Stadigt förankrad i finlandssvenskheten – *Brev till världens ände*

Luthers följande ungdomsroman handlar om tonåriga Viktor som sommarjobbar på Zoologiska museet i Helsingfors. Språkligt präglas *Brev till världens ände* av finlandismer och sparsamma finska repliker samt riklig förekomst av ortografiskt markerad svenska med finsk brytning.

Flerspråkighet diskuteras explicit i fyra av sju recensioner. Flera ger prov på en positiv syn på flerspråkigheten: i *Hufvudstadsbladet* betonas hur finlandssvenska uttryck och stavfel används som litterärt medel "för att öka trovärdigheten och samtidigt förankras berättelsen stadigt i finlandssvenskheten" (Österlund, "Svidande"). I *Västra Nyland* påpekas att dialogen flyter och "svenskan blandas med lagom många finska uttryck, ofta svordomar, vilket ökar lokalfärgen och det autentiska helhetsintrycket" (Bäcksbacka, "Zoologiska"). I *Arbetarbladet* är Hilda Forss också uppskattande. Till skillnad från övriga kritiker fäster Forss blicken på romanens *enspråkighet*: "Att handlingen rör sig i en tvåspråkig miljö fastän boken är enspråkigt svensk täpper inte heller till flytet – man har oftast koll på vilket språk personerna talar utan att det för den skull står '...sade han på finska'." Den mest kritiska recensionen, av Ylva Larsdotter i *Ny Tid*, tar i stället tydligt fasta på romanens Helsingforsprägel:

Berättelsen är förankrad i det finlandssvenska Helsingfors med hjälp av finlandssvenska och finska uttryck som skjuts in i texten. Berättelsen får därmed ett språkpolitiskt budskap, något som tyvärr inte hanteras särskilt väl. Exempelvis finner jag det förbryllande att Viktor ibland inte verkar förstå finska, trots att han är uppvuxen i centrala Helsingfors, och störande att den finskspråkiga chefens svenska uttal skildras på gränsen till förlöjligande. (Larsdotter)

I recensionerna återkommer förståelsen av flerspråkighet inom ramarna för lokalfärg och autenticitet. Liksom i fråga om *Ivoria* är recensenternas värdering av flerspråkigheten blandad, men där de rörande *Ivoria* var ense om *vilket slags* språkvariation romanen bjöd på, är de gällande *Brev till världens ände* ense om *hur* flerspråkig texten faktiskt är. Här utmärker sig Forss genom att uppmärksamma glappet mellan språken i den gestaltade världen och i den gestaltande texten, något som litterär flerspråkighetsforskning har ägnat ansenlig uppmärksamhet åt (se t.ex. Tidigs, *Att skriva* 76–80). När Forss karakteriserar romanen som "enspråkigt svensk" läggs hennes fokus på hur mycket mer flerspråkig den gestaltade världen är jämfört med den gestaltande texten, vars huvudspråk onekligen är svenska (med små inslag av finska, finlandismer och slang).

Anmärkningsvärt i Larsdotters tolkning är att hon anser att litterärt bruk av finlandssvenska och finska ger texten ett språkpolitiskt budskap, till skillnad från bruket av allmänspråk som indirekt karakteriseras som icke-politiskt. Tvärtom har den finlandismfria svenska som lanserades med Bergroth redan 1917 varit uttalad

litterär och språkpolitisk norm, med syfte att skydda den finlandssvenska befolkningens överlevnad (se Andersson; Zilliacus). Larsdotter menar vidare att Luther missförvaltar språkvariationen som språkpolitiskt redskap genom att huvudpersonens språkkunskaper inte är trovärdiga, och genom den förlöjligande skildringen av en karaktär som inte talar sitt modersmål.⁷ Här skymtar de risker som anses förbundna med litterär flerspråkighet om den förstås i termer av lokalfärg som stilvärde, och realism och trovärdighet som kunskapsvärde: bruket kan kritiseras som orealistiskt om det inte anses överensstämma med läsarens bild av språkbruket i den skildrade miljön, och oetiskt om det får en förlöjligande effekt. Här aktiveras således både kunskaps- och emotionella aspekter. Frågan om läsekrets, som var framträdande i recensionerna av *Ivoria*, återkommer inte för *Brev till världens ände*. Lokalfärg och autenticitet diskuteras, men inte i anslutning till en begriplighets- och publikdiskussion.

Att anamma ungdomars vardagsspråk – *Kopparorm*

Marianne Backléns *Kopparorm* skildrar tonårspojken Chris som flyttar från Namibia till den lilla östnyländska orten Östanfjärd och vidare till Helsingfors. Språkligt präglas romanen av utbredd flerspråkighet, med bland annat afrikaans, engelska, finska, tyska, östnyländsk dialekt och flerspråkig Helsingforsslang (se Österlund, "Kolla").

Fyra av sex recensioner tar flerspråkighet till utförlig behandling. *Österbottningens* recensent berömmar romanens flerspråkighet och i *Hufvudstadsbladet* prisar Österlund Backlén för hur väl hon tacklar:

[...] de grynnor som en finlandssvensk ungdomsroman kan stöta på. Den främsta är ett aktuellt ungdomsspråk. Backlén kopplar på alla tänkbara språkliga egenheter: den breda östnyländskan stöts mot Helsingforssvenskan och den finska brytningen. Dessutom förekommer tyska och afrikaans. Risker att slangen dateras parerar Backlén fyndigt genom just denna brokighet.

En stor behållning är de saftiga språkbytena i replikskiftena som är klockrent läsvärda. (Österlund, "Unga")

Brokigheten tas även upp i *Åbo Underrättelser*, där Bror Rönnholm betonar: "Det som Backlén på sätt och vis visar är att det inte finns något övergripande ungdomsspråk giltigt för t.ex. finlandssvensk eller ens helsingforsisk ungdom. Varje subkultur har sina egna markörer." Rönnholm medger att han inte kan bedöma hur "väl de

markörer för ungdomens språk som författaren arbetar med har sin motsvarighet i verkligheten”, men gissar att Backlén har ”lyssnat sig till en hel del”.

Åter är det *Ny Tids* recensent som är mest kritisk till hur romanens flerspråkighet utförs. Här listar Isabella Rothberg romanens många hiphoppreferenser, inslag av finska och östnyländsk slang, samt termer från spelvärlden och parkour: ”Det märks tydligt att Backlén är insatt i tonåringarnas vardag. [...] Trots detta blir jag då och då pinsamt berörd. Jag kan nämligen inte skaka av mig känslan av att det är en vuxen som försöker anamma ungarnas vardagsspråk.”

I sin blandade värdering av flerspråkigheten visar recensionerna av *Kopparorm* på sammantvinnade frågeställningar kring trovärdighet, identifikation och tidslighet, där stil- och formvärden, kunskapsvärden och emotionella värden förbinds. Bakom Österlunds resonemang skymtar åter diskussionen om möjligheterna att kunna skildra samtiden på ett trovärdigt sätt i spänningsfältet mellan en flerspråkig verklighet och en enspråkig litterär norm (se Ekman; Tidigs, *Att skriva*, 76–80). Frågan om hur man kan skildra det flerspråkiga Helsingfors på svenska specificeras i anslutning till ungdomsromanen: Hur kunna skildra tonåringar på flerspråkig slang? Liksom i fråga om *Ivoria* aktualiseras att det finlandssvenska språkligt sett inte är något enhetligt, men angående *Kopparorm* lyfts inte bara det geografiska fram, utan även subkulturer. Värt att notera är att Rönnholm uppmärksammar läsarens möjlighet till igenkänning på ett annat, ”strukturellt plan”, i sättet att blanda och skapa nytt”.

Redan i recensionerna av *Ivoria*, som på grund av helsingforsiskan inte ansågs kunna bli en ”tidlös klassiker”, skymtade den temporala aspekten av flerspråkighet som litterärt verktyg. I recensionerna av *Kopparorm* står tid och ålder i centrum, i form av frågan om språkets aktualitet och trovärdighet både för ungdomskaraktärerna och för de ungdomar som läser böckerna. Här präglas värderingen av både emotionella och sociala aspekter. När Österlund berömmar *Kopparorms* bruk av ungdomsspråk och slang är en tidslig dimension viktig: ungdomsspråket är ”aktuellt”, och Österlund prisar den stora variationen för att språket inte ska ”dateras” för snabbt (”Unga”). Frågan om språkets trovärdighet för karaktärgestaltningen diskuteras explicit i anslutning till flerspråkighetens tidslighet och uttryckligen kopplat till ungdomslitteraturen i Rothbergs recension. Den flerspråkiga slangen och ungdomsspråket, som enligt Österlund och Rönnholm bidrar till romanspråkets aktualitet, brister för Rothberg i trovärdighet. Det faktum att ungdomslittera-

turen skildrar ungdomar och skrivs för ungdomar, men *av* vuxna, uppmärksammas av Rothberg: när vuxenförfattaren försöker representera ungdomars språk genom flitig flerspråkighet och slang exponeras hon – författaren försöker så hårt efterlikna ungdomar att hon i stället skriver fram sig själv.

Den unga läsaren i centrum – slutdiskussion

Den efterlysning av en samhällsskildrande finlandssvensk barn- och ungdomslitteratur som Merete Mazzarella framförde 1979 infriades i och med det tidiga 2000-talets språkligt bredare ungdomsromaner. Redan det att ungdomsromaner präglade av språkvariation gavs ut, att de recenserades och att språkvariationen uppmärksammades på det begränsade utrymme recensenterna hade till sitt förfogande, innebär att litterär flerspråkighet tillmättes värde (jfr Forslid et al. 50; Herrstein Smith 32–33).

Analyserna visar att flerspråkighet värderas på ett mångsidigt vis: som estetiskt fenomen, i relation till frågor om läsekrets, och i viss mån även ur språkpolitisk synvinkel. Värderingen av flerspråkighet sker inom ramen för stil- och formvärden, kunskapsvärden, emotionella värden och sociala värden, och fokuserar på nya frågor i varje roman. För *Ivorja* är det den helsingforsiska lokalfärgen och därmed kopplade frågor om läsekrets; för *Brev till världens ände* frågan om hur flerspråkig romanen är, och huruvida dess flerspråkighet är trovärdig för karaktärerna; och för *Kopparorm* frågan om språkets aktualitet och trovärdighet, också kopplad till läsekretsen.

Undersökningen visar både på kontinuitet och märkbara skillnader i förhållande till tidigare forskning om finlandssvensk vuxenlitteraturkritik. Den finlandssvenska litteraturen, liksom den litterära institutionen, är mycket liten: att frågor som varit tongivande gällande finlandssvensk vuxenlitteratur även präglar finlandssvensk barn- och ungdomslitteratur är inte oväntat. Ett första huvudstråk i materialet är att litterär flerspråkighet värderas positivt som ett litterärt medel för lokalfärg och realism. Bruket av litterär flerspråkighet förknippas med författarens expertis, användningen anses vara medveten och recensenterna gissar att författaren har lyssnat sig till hur det ska låta. I 2000-talets litteraturdiskurs handlar diskussionen inte bara om huruvida finlandssvenskar överlag ska få se sin verklighet skildrad litterärt – det är något finlandssvenska unga också har rätt till.

Här framträder även en skillnad jämfört med tidigare forskning: i materialet diskuteras flerspråkigheten *inte* som ett resultat av

författarens slarv, något som ofta har förekommit särskilt längre tillbaka i litteraturhistorien men även på 1990-talet. En orsak kan vara att inslagen av flerspråkighet i ungdomsromanerna till överväldigande del är begränsade till dialogen. Flerspråkigheten är därmed tydligt förknippad med de litterära karaktärernas språk, inte med berättarens. I bemötandet av vuxenlitteratur har just skillnaden mellan berättarens relation och karaktärernas dialog utgjort en "toleransströskel" för var flerspråkigheten, enligt recensenterna, får förekomma. När flerspråkigheten flödar över till berättaren finns tendenser hos recensenter att betrakta den som slarv å författarens sida (se Tidigs, *Att skriva* 136–137, "Litteraturens"). Över huvud taget spekuleras det i materialet mycket litet kring författarens biografi eller språkkunskaper i relation till romanernas flerspråkighet – något som även det är vanligt i äldre kritik av vuxenlitteratur. De enstaka gånger då dylika spekulationer förekommer bygger resonemanget på en distinkt åtskillnad mellan författarens språk och textens, då recensenten i *Österbottningen* menar att Marianne Backlén "har ett 'rent' språk och just därför kan hon varva tyska, afrikaans, engelska, finska och svenska" (Borg).

Ett andra huvudstråk är frågan om läsekrets. Den är till viss del förbunden med lokalfärg och realism eftersom författaren anses välja eller välja bort en läsekrets genom sina språkliga val. Med tanke på den långa historiska närvaron av "det sverigesvenska förlagsargumentet" i finlandssvensk litteraturdebatt är det inte oväntat att frågan om läsekrets fortsättningsvis aktualiseras i relation till Sverige, och att samma argument som företrädades kring sekelskiftet 1900 återkommer strax efter 2000-talets början. Rörande *Ivoria* är det framför allt en bredare läsekrets, både inom Svenskfinland och i Sverige, som Luther anses välja bort till förmån för en lokal läsekrets som får se "sitt" språk företrädas i litteraturen. Här nämns således läsekretsens geografiska spridning, på klassiskt manér.

En intressant skillnad jämfört med studierna av finlandssvensk vuxenlitteratur gäller diskussionen av tidslighet och aktualitet i relation till läsekretsen. Gällande *Kopparorm* värderas flerspråkigheten i relation till läsarnas ålder och språkets aktualitet.

Frågan om tidslighet är intimt sammanbunden med romanernas målgrupp, ungdomar. Här handlar diskussionen om den vuxna författarens möjlighet att möta sina unga läsare på ett språk de accepterar som aktuellt och trovärdigt för dem – samtidigt som språket i framtiden måste kunna möta nya generationer av unga utan att kännas daterat. Gällande *Ivoria* ansågs ett framtida mottagande i stället värt att offra för att trovärdigt kunna möta ungdoms-

publiken här och nu. Däremot ställs inga förväntningar av didaktisk art på ungdomslitteraturen – den ska fånga ungdomars språk, inte lära ut ”ren” svenska, enligt recensionerna.

Avslutningsvis är det slående att flerspråkighet värdesätts som litterärt medel i ungdomsromanen, oavsett om författarna anses ha lyckats uppnå trovärdighet i en specifik text eller inte. Utförandet av litterär flerspråkighet kan kritiseras, men det riktas inte kritik mot litterär flerspråkighet i sig, varken av pragmatiska eller identitetspolitiska skäl. Enstaka språkpolitiska resonemang förekommer, men fokus ligger övervägande på estetik, berättande och på målgruppen, de läsande ungdomar som ska möta romanerna och språket i dem. Betecknande är att flerspråkighetens litterära möjligheter – men också risker – just kopplas till, och värderas utgående från, målgruppen. I *Barnlitteraturens värden och värderingar* (2012) påminner Sara Kärrholm och Paul Tenngart om att ”värderingen av barnlitteratur intimt [hänger] samman med värderingen av barnet” (15) och berättar om synen på relationen mellan barn och vuxna: ”I hur hög grad är barnet i det vuxna författarsubjektets våld, och i hur hög grad måste tvärtom författaren anpassa sin syn på världen efter det faktum att han eller hon skriver för barn?” (15). I min analys framgår att värnandet av unga läsare starkt präglar värderingen av flerspråkighet i 2000-talets finlandssvenska barnlitteraturkritik. Författaren ska anpassa sitt språk efter sina unga läsare, och mer bestämt sina finlandssvenska unga läsare. Lokalfärgen och aktualiteten ska vara trovärdig för just dessa läsare, som författaren ges full rätt att prioritera.

I förlängningen visar de unga läsarnas betydelse i recensionerna på behovet av ytterligare forskning i barn- och ungdomslitteraturkritik. För en mer fullödig bild av barn- och ungdomslitteratur behöver de värderingar som omger den, och som uttrycks i bland annat litteraturkritiken, beaktas. Mazzarellas appell gällde barn- och ungdomslitteratur i stort, inte enbart för ungdomar; med tanke på recensenternas fokus på målgruppen vore en fortsatt forskningsuppdrag att undersöka värderingen av flerspråkighet i mottagandet av böcker för yngre målgrupper. För att en mer fullödig bild av finlandssvensk litteraturkritik, liksom av litterär flerspråkighet, ska framträda, behöver forskningen rikta in sig på recensioner av litteratur avsedd för olika åldrar och inte enbart vuxenlitteratur. Här kommer nya värdeaspekter i dagen, samtidigt som kontinuiteten gällande kärnföreställningar i synen på litterär flerspråkighet framträder med ytterligare skärpa.

Biografisk information: Julia Tidigs är docent vid Helsingfors universitet och forskare vid Åbo Akademi, Finland, i projektet "Tippelill. Den svenska barnlitteraturkritiken och -forskningen i Finland", finansierat av Svenska litteratursällskapet i Finland (2022–2026). Hon har publicerat sig brett inom området litterär flerspråkighet och är en av redaktörerna för Barnbokens tema "Flerspråkighet och barnlitteratur. Nya perspektiv".

Noter

1 Se Ekman; Tidigs, *Att skriva*, "Litteraturens".

2 För en omfattande begreppsdiskussion, se Tidigs, *Att skriva* 45–55; för en problematiserande diskussion av språkgränser och litteratur, se Tidigs och Huss.

3 En heltäckande bild av periodens finlandssvenska litteraturkritik, för att inte tala om barnlitteraturkritiken, saknas – dock strävar det pågående projektet "Tippelill. Den svenska barnlitteraturkritiken och -forskningen i Finland" (Åbo Akademi & Svenska litteratursällskapet i Finland 2022–2026) till en översikt av barnlitteraturkritiken. Den mest omfattande studien av finlandssvensk litteraturkritik (Holmström) gäller vuxenlitteratur från 1916–1929. Det föreligger studier av barnlitteraturkritik på sverigesvenskt (Kåreland, *Gurli, Modernismen*) och finskt (Havaste; Heikkilä-Halttunen) håll, men forskning om finlandssvensk barnlitteraturkritik är knapp, med ett fokus på äldre litteratur (Lassén-Seger, "Befria"; Lassén-Seger och Österlund) och enskilda författarskap (Ahlroth-Särkelä; Jendis; Rajalin, "Utan"). För studier av litterär flerspråkighet och finlandssvensk vuxenlitteraturkritik, se Tidigs, *Att skriva*, "Litteraturens", "Litterär".

4 Nationalbibliotekets digitala samlingar finns på adressen digi.kansalliskirjasto.fi/etusivu?set_language=sv.

5 *Underfors* är en fantasyroman och inte samtidsrealism i snäv bemärkelse, men romanen representerar urban fantasy och utgör en skildring av det samtida Helsingfors, varför mottagandet har tagits med i materialet. De romaner vilkas recensioner har granskats har inte getts ut i delupplaga i Sverige. Några av dem (*Underfors*, *Emma Gloria* och *den röda Längtansboken*) har gett upphov till enstaka recensioner i Sverige, men en jämförande studie mellan finlandssvenskt och svenskt mottagande faller utanför ramen för denna artikel, med dess kontextualisering inom ramen för finlandssvensk litteraturdebatt. För studier av utgivningen samt det kritiska mottagandet av finlandssvensk vuxenlitteratur i Sverige, se Riitamaa.

6 Recensionsmaterialet finns förtecknat i Bilaga 1.

7 Om språklig brytning och lyteskomik hos Luther, se Tidigs, "Från".

Litteratur

Ahlroth-Särkelä, Susanne. "Upptäcktsresor i en värld som ständigt är ny. Irmelin Sandman Lilius barnbokskritik i Dagens Nyheter och Hufvudstadsbladet 1973–93". Magisteravhandling, Åbo Akademi, 1996.

Andersson, Erik. "Språkvård genom litteratur". *Finlands svenska litteraturhistoria. Andra delen: 1900-talet*, utgiven av Clas Zilliacus, Svenska litteratursällskapet i Finland och Atlantis, 2000, s. 21–22.

Backlén, Marianne. *Kopparorm*. Fontana Media, 2008.

Bergroth, Hugo. *Finlandssvenska.Handledning till undvikande av provinsialismer i tal och skrift*. 1917. Holger Schildts förlag, 1992.

Bäckström, Viktoria. "Kartläggning av språkväxling i finlandssvensk barn- och ungdomslitteratur utgiven under perioden hösten 2016–2021". Magisteravhandling, Åbo Akademi, 2023, urn.fi/URN:NBN:fi-fe20230903116106.

Ekman, Michel. "I novembers tröstlösa nätter – om Helsingforsskildringen hos några yngre finlandssvenska prosaister". *Rudan, vanten och gangstern. Essäer om samtida finlandssvensk litteratur*, redigerad av Michel Ekman och Peter Mickwitz, Söderströms, 1995, s. 209–231.

Forslid, Torbjörn, Jon Helgason, Lisbeth Larsson, Christian Lene-mark, Anders Ohlsson och Ann Steiner. *Höstens böcker. Litterära värdeförhandlingar 2013*. Makadam, 2015.

Havaste, Paula. "Lastenkirjojen kritiikki ja tutkimus". *Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia*, redigerad av Liisi Huhtala, Karl Grün, Ismo Loivamaa och Maria Laukka, Tammi, 2003, s. 143–147.

Heikkilä-Halttunen, Päivi. *Kuokkavieraasta oman talon haltijaksi. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden institutionalisoituminen ja kanonisoituminen 1940–50-luvulla*. Doktorsavhandling, Tammerfors universitet. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2000.

Herrnstein Smith, Barbara. "Värde/värdering". *Litteraturens värden*, redigerad av Anders Mortensen, Symposion, 2009, s. 27–38.

Holmström, Roger. *Karakteristik och värdering. Studier i finlandssvensk litteraturkritik 1916–1929*. Doktorsavhandling, Åbo Akademi. Åbo Akademis förlag, 1988.

af Hällström-Reijonen, Charlotta. *Finlandismer och språkvård från 1800-talet till i dag*. Doktorsavhandling, Helsingfors universitet, 2012, urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-7598-8.

Jendis, Mareike. *Mumins wundersame Deutschlandsabenteuer. Zur Rezeption von Tove Janssons Muminbüchern*. Doktorsavhandling, Umeå universitet, 2001.

Kauranen, Ralf, Markus Huss och Heidi Grönstrand. "Introduction. The Processes and Practices of Multilingualism in Literature". *The Aesthetics and Politics of Linguistic Borders. Multilingualism in Northern European Literature*, redigerad av Heidi Grönstrand, Markus Huss och Ralf Kauranen, Routledge, 2020, s. 3–23.

Kåreland, Lena. *Gurli Linders barnbokskritik*. Doktorsavhandling, Uppsala universitet. Bonniers, 1977.

---. *Modernismen i barnkammaren. Barnlitteraturens 40-tal*. Rabén & Sjögren, 1999.

Kärrholm, Sara och Paul Tenngart. "Barnlitteraturens värden och värderingar – en inledning". *Barnlitteraturens värden och värderingar*, redigerad av Sara Kärrholm och Paul Tenngart, Studentlitteratur, 2012, s. 13–20.

Lassén-Seger, Maria. "Befria barnlitteraturen ur databasskuggan! Den digitala arkivforskningens möjligheter". *Finsk Tidskrift*, nr 3–4, 2023, s. 71–84.

Lassén-Seger, Maria och Mia Österlund. "Barnlitteraturkritiken och kvinnofrågan. Kritik- och emancipationshistoriska perspektiv på mottagandet av Toini Topelius, Nanny Hammarström och Harriet Clayhills". *Historiska och litteraturhistoriska studier*, vol. 99, 2024, s. 185–212, doi.org/10.30667/hls.141598.

Luther, Annika. *Brev till världens ände*. Söderströms, 2008.

---. *Ivoria*. Söderströms, 2005.

Mazzarella, Merete. "Barnlitteraturens osynliga finlandssvenskar". *Hufvudstadsbladet*, 25 april 1979.

Nikolajeva, Maria. "Barn- och ungdomslitteraturen". *Finlands svenska litteratur 1900–2012*, redigerad av Michel Ekman, Svenska litteratursällskapet i Finland och Atlantis, 2014, s. 334–340.

Rajalin, Marita. "Den finlandssvenska ungdomsboken". *Barnboken i Finland förr och nu*, redigerad av Maija Lehtonen och Marita Rajalin, Rabén & Sjögren, 1984, s. 135–141.

---. "Utan pjosk och pjoller. Barnbokskritiken i *Finsk Tidskrift* 1876–1900". *Kunskapens hugsvalelse. Litteraturvetenskapliga studier tillägnade Clas Zilliacus*, redigerad av Michel Ekman och Roger Holmström, Åbo Akademis förlag, 2003, s. 249–257, urn.fi/URN:ISBN:951-765-142-2.

Riitamaa, Tomi. *Isolerat och övergivet nationsfragment, hänsynslöst ihjältiget? Studier i den finlandssvenska litteraturens position och predikament i Sverige*. Doktorsavhandling, Helsingfors universitet, 2021, urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-7496-3.

Samuelsson, Lina. *Kritikens ordning. Svenska bokrecensioner 1906, 1956, 2006*. Doktorsavhandling, Karlstads universitet. Bild, text och form, 2013.

Svedjedal, Johan. "Kritiska tankar. Om litteraturkritiken". *Litteraturens offentligheter*, redigerad av Torbjörn Forslid och Anders Ohlsson, Studentlitteratur, 2009, s. 157–176.

Tandefelt, Marika. "Författaren, förläggaren och språket". *Språk i prosa och press. Svenskan i Finland i dag och igår II:1*, redigerad av Marika Tandefelt, SLS, 2017, s. 79–102, urn.fi/URN:NBN:fi:sls-978-951-583-488-1.

---. "Språkval i finlandssvensk skönlitterär prosa". *Språk i prosa och press. Svenskan i Finland i dag och igår II:1*, redigerad av Marika Tandefelt, SLS, 2017, s. 32–78, urn.fi/URN:NBN:fi:sls-978-951-583-488-1.

Tidigs, Julia. *Att skriva sig över språkgränserna. Flerspråkighet i Jac. Ahrenbergs och Elmer Diktonius prosa*. Doktorsavhandling, Åbo Akademi. Åbo Akademis förlag, 2014, urn.fi/URN:ISBN:978-951-765-709-9.

---. "Från Djuvaskula till Halsingih på många språk. En flerspråkighetsläsning av Annika Luthers *De hemlösas stad*". *Vill jag vistas här bör jag byta blick. Texter om litteratur, miljö och historia tillägnade Pia Maria Ahlbäck*, redigerad av Jutta Ahlbeck, Judith Meurer-Bongardt, Julia Tidigs och Mia Österlund, Föreningen Granskaren, 2020, s. 65–89, urn.fi/URN:ISBN:978-952-12-3985-4.

---. "Litteraturens språkvariation, kritiken och det finlandssvenska rummets gränser. Kim Weckströms *Sista sommaren*, Kjell Westös *Drakarna över Helsingfors* och debatten om Finlandiapriset 1996". *Språkmöten i skönlitteratur. Perspektiv på litterär flerspråkighet*, redigerad av Siv Björklund och Harry Lönnroth, VAKKI Publications, 2016, s. 55–72, vakki.net/wp-content/uploads/2020/08/sprakmoten-55-72-tidigs.pdf.

---. "Litterär flerspråkighet i litteraturkritiken. Mottagandet av Marjaneh Bakhtiaris *Kan du säga schibbolet?* och Adrian Pereras *Mamma*". *Tanke/världar. Studier i nordisk litteratur*, redigerad av Hilda Forss, Hanna Lahdenperä och Julia Tidigs, Nordica Helsingiensia och Helda Open Books, 2022, s. 166–186, doi.org/10.31885/9789515151069.

Tidigs, Julia och Helena Bodin. "Flerspråkig litteratur och läsare i interaktion". *Edda*, vol. 107, nr 3, 2020, s. 144–151, doi.org/10.18261/issn.1500-1989-2020-03-02.

Tidigs, Julia och Markus Huss. "The Noise of Multilingualism. Reader Diversity, Linguistic Borders and Literary Multimodality". *Critical Multilingualism Studies*, nr 1, 2017, s. 208–235, cms.arizona.edu/index.php/multilingual/article/view/110/165.

Yildiz, Yasemin. *Beyond the Mother Tongue. The Postmonolingual Condition*. Fordham University Press, 2012.

Zilliacus, Clas. "Finlandssvensk litteratur". *Finlands svenska litteraturhistoria. Andra delen: 1900-talet*, utgiven av Clas Zilliacus, Svenska litteratursällskapet i Finland och Atlantis, 2000, s. 13–18.

Österlund, Mia. "'Kolla vilken fruttari!' Språk, maskulinitet och sexualitet i Marianne Backléns *Kopparorm*". *Folkmålsstudier*, vol. 49, 2011, s. 31–48, journal.fi/folkmalsstudier/article/view/82128.

Österlund, Mia, Maria Lassén-Seger och Mia Franck. "'Glokal' litteraturhistoria. På väg mot en omvärdering av finlandssvensk barnlitteratur". *Nordic Journal of ChildLit Aesthetics*, vol. 2, 2011, doi.org/10.3402/blft.v2i0.5843.

Bilaga I – Recensioner

Brev till världens ände

Boije, Ronja. "Brev från Zoologiska museet". *Österbottens Tidning*, 16 november 2008.

Bäcksbacka, Mary-Ann. "Zoologiska äventyr i ny ungdomsroman". *Västra Nyland*, 21 oktober 2008.

Forss, Hilda. "Luther väcker angst". *Arbetsbladet*, 20–26 november 2008.

Illman, Siv. "Vänskap, svek och gottgörelse". *Åbo Underrättelser*, 30 oktober 2008.

Larsdotter, Ylva. "Med isbjörnar i bröstet". *Ny Tid*, nr 48, 2008.

Rönngård, Erika. "Suggestiv stämning". *Vasabladet*, 21 oktober 2008.

Österlund, Mia. "Svidande uppgörelse med pojkvillkor". *Hufvudstadsbladet*, 23 oktober 2008.

Ivoria

Ahlroth, Susanne. "Kallt flyktingliv och begåvade intriger" [dubbelrecension av *Ivoria* och Madicken Malm, *Falskt spel*]. *Ny Tid*, nr 50–52, 2005.

Back, Patrik. "Spänning i ogästvänligt Helsingfors". *Vasabladet*, 18 september 2005.

Bäcksbacka, Mary-Ann. "Matematikgeni på flykt". *Västra Nyland*, 1 oktober 2005.

Othman, Henrik. "Motbilder om invandrarverklighet". *Jakobstads Tidning*, 20 september 2005.

Rönngård, Erika. "Livskraftig och äkta ungdomsskildring". *Åbo Underrättelser*, 19 november 2005.

Torvalds, Sofia. "Bra ungdomsbok i Helsingforsmiljö". *Kyrkpressen*, nr 38, 2005.

Österlund, Mia. "Lektioner i motstånd". *Hufvudstadsbladet*, 20 september 2005.

Kopparorm

Borg, Linda. "Ormar och skinnskallar". *Österbottningen*, 6 maj 2008.
ge [Görel Engström]. "En slingrande kopparorm". *Östra Nyland*, 28 juni 2008.

Rothberg, Isabella. "Det luktar tonårsångest". *Ny Tid*, nr 19, 2008.

Rönholm, Bror. "Ungdomsåren som smältdegel". *Åbo Underrättelser*, 8 maj 2008.

Torvalds, Sofia. "Trovärdig finlandssvensk ungdomsbok". *Kyrkpressen*, nr 16, 2008.

Österlund, Mia. "Unga ömsar självbild". *Hufvudstadsbladet*, 27 april 2008.

Övrigt recensionsmaterial

Arrila, Sandra. "Ny fläkt bland ungdomsböcker" [rec. av Henrika Andersson, *Emma Gloria och den röda Längtansboken*]. *Kyrkpressen* nr 51–52, 2008.

Bäcksbacka, Mary-Ann. "Gaia har inte bråttom" [rec. av Annika Luther, *Skogen som Gud glömde*]. *Västra Nyland*, 21 november 2002.

Lassén-Seger, Maria. "Kantarellstuvning, my ass!" [rec. av Annika Luther, *Skogen som Gud glömde*]. *Hufvudstadsbladet*, 17 oktober 2002.

Lindberg, Camilla. "När kusligheterna smyger ur vrårna" [rec. av Henrika Andersson, *Emma Gloria och de Levande Varslarna*]. *Västra Nyland*, 25 november 2006.

Rönngård, Erika. "Bortom barndomslandet" [rec. av Henrika Andersson, *Emma Gloria och den röda Längtansboken*]. *Vasabladet*, 30 september 2008.